

A Szántó Kovács János-féle mozgalom hatvanadik évfordulója

Hatvan évvel ezelőtt —

1894. április 22-én — Hódmezővásárhelyen megmozdult a dolgozó nép. A szegényparasztság, a kubikosok és a téglagyári munkások legöntudatosabb és legharcosabb tagjai nyílt ellenállást fejtettek ki; megmutatták, hogy szemben állnak a fennálló társadalmi renddel és azt akár harccal is képesek megsemmisíteni. Ez a forradalmi jellegű megmozdulás megmutatta, hogy a századforduló körül a parasztság is forradalmi erőt képviselt, amely ellenállhatatlan erővel mutatkozott meg.

A mozgalom igazi jelentőségét az adja meg, hogy ez nemcsak helyi jellegű megmozdulás volt, hanem országos jellegű és jelentőségű is. Erre mutat az a nagy sajtó-visszhang, valamint az a parlamenti vita is, amely a hódmezővásárhelyi eseményeket követte. Az uralkodó osztály képviselői számtalan gyűlést, számtalan ankétot tartottak azzal a nyíltsággal, hogy a hangzatos céllal: meggátolni, hogy ilyen megmozdulás többet ne fordulhasson elő. De helytelen lenne azt gondolni, hogy ebben kimerült a Szántó Kovács János-féle megmozdulás jelentősége. Jelentősége még a korabeli nemzetközi munkásmozgalomban is jelentkezett. Foglalkozott vele Engels, aki Marx halála után a nemzetközi proletariátus vezetője és teoretikusa volt. Engels 1894. május 15-én Londonból levelet írt a magyarországi Szociáldemokrata Párt 1894. május közepén megtartott kongresszusának. E levelében általános képet adott a századforduló magyar társadalmi helyzetéről és konkrétan foglalkozott a vásárhelyi eseményekkel is.

Engels aláhúzza azt a tényt, hogy a Szántó Kovács-féle mozgalom kiemelkedik a többi hasonló megmozdulás közül. Ezt elsősorban az az érte el, hogy forradalmiságot, lendületet látunk a mozgalomban; ez az, ami elsősorban megkülönbözteti a Szociáldemokrata Párt általános irányvonalától.

A Szántó Kovács-mozgalom másik nagy erőssége az, hogy nemcsak a szegényparasztságra támaszkodott, nemcsak a földmunkások vettek benne részt. Bár ezek adták a mozgalom döntő részét és erejét, de ezek mellett már megtaláljuk a munkásosztály első képviselőit is. Szerepük főleg abban összegezhető, hogy megtanították a szegényparasztságot azokra a harcformákra, amelyek a munkások eddigi küzdelmei alapján szürodtek le. Itt elsősorban a fokozott szervezkedésre, a politikai életben való közvetlen beavatkozásokra és a szocialista eszme terjesztésére gondolunk.

A mozgalom harmadik nagy erősségét abban láthatjuk, hogy a szervezkedés, az egyesülés gondolata tisztán élt bennük. Szántó Kovács első kihallgatása alkalmával ezeket mondotta: *„Mi mezei munkások nagy éhhalálunkkal küzdünk a munkásosztály elszaporodása és munkanélkülisége miatt, amivel azután a tőkepiénzesek és birtokosok visszaélnak. A megélhetés céljából egyetlet alapítottunk csoportosultunk.”*

De ezek mellett meg kell állapítanunk a mozgalom körleit is. Az agrárszocialista mozgalom, mint parasztmozgalom — egyedül, magára hagyva nem győzhet. És ekkor Vásárhelyen még nem volt olyan széles ipari munkásréteg, amely képes lett volna irányítóként fellépni. Ezeket a körlátokat még inkább fokozza ideológiai tisztázatlanságuk. (Természetesen itt nem szocialista, marxista értelemben vett kidolgozott ideológiát kérünk számon! Tudjuk azt, hogy a parasztmozgalom nem szocialista, hanem demokratikus mozgalom. Eppen ezért ezek a mozgalomok elsősorban a hűbéri maradványok ellen irányulnak. Ebből következik az is, hogy ideológiájuk is forradalmi — demokrata ideológia.)

Ha röviden érinteni akarjuk ezt a kérdést, meg kell állapítanunk, hogy alapvető követelésük a föld-reform kiharcolása volt. Úgy gondolták, hogy a földosztás megvalósításával elejét vehetik minden további nyomorúságnak. Hogy a földosztást mennyire komolyan vették, az kitérünk abból is, hogy pontosan felmérték: milyen nagyjából földet lehet felszítani a vásárhelyi határban és hány földtelennek lehet azt szétosztani. Így számították azt, hogy egy-egy három- négy családot körülbelül 4 holdat kaphatna. De azzal is tisztában voltak, hogy ennyi föld — az akkori rossz feltételek mellett —

nem tudja ellátni a család évi szükségletét. Ezért a mozgalomban megtaláljuk azt a gondolatot is, amely elveti a földosztás eszméjét és egy tagban akarja a földet közösen megművelni. Ezt a felfogást főleg azok képviselték, akikhez eljutott a Szociáldemokrata Párt gondolatvilága: ilyen eszméket magánál Szántó Kovácsnál is találunk.

Szintén zavaros az a kép, amelyet az állam kérdésében elfoglaltak. Volt egy irányzat, amely köztársaságot akart, volt egy másik, amelyet éppen Szántó Kovács János képviselt. E felfogás szerint: *„Nem köztársaság akarunk. Az új államot belátásunk szerint a nép által választott vezetők rendezzék be.”* Ennek a magatartásnak a pozitív magja az, hogy a nép olyan államformában éljen, amelyet ő választ! Ez hadüzenet volt a fennálló rendszer ellen és így közvetve Habsburg-ellenes is volt.

Es itt kell felvetnünk azt a kérdést is: vannak-e 48-as hagyományai ennek a mozgalomnak? Az tény, hogy a munkásegyetemen és az ezekhez tartozó olvasóköri körben Marx és Lassalle mellett Kossuth arcképei is mindig ott voltak. Ez azt bizonyítja, hogy 48 hagyományát elsősorban a föld és a függetlenség kérdésében magukénak tartották. És hogy a tömegek ezt milyen komolyan vették, bizonyítja, hogy még Szántó Kovács is szembe fordultak, amikor az túlzó „baloldaliságból” megsértette Kossuth emlékét. 1894. április első napjaiban tartották meg Vásárhelyen ugyanis Kossuth haláláról a megemlékezést. A menetben a szocialisták is felvonultak, — de ebben Szántó Kovács nem vett részt. De „a legközelebbi pártgyűlésen „tévedéseért” az elvtársaktól bocsánatot kért. Ezek az adatok is bizonyítják, hogy negyvennyolc emléke nem homályosult el a földmunkások körében.

1848 és Kossuth emléke elsősorban azt jelentette az agrárproletároknak: a földkérdést igazságosan kell megoldani (földet kell osztani), meg kell szüntetni a még meglévő egyéb földesúri terheket, amelyek még sújtják a szegény népet. De ugyanakkor jelentette azt is, hogy olyan társadalmi rendet akarnak megvalósítani, ahol egyenlőség uralkodik.

A földosztás gondolata mellett ugyanis a mozgalom másik nagy eszméje az egyenlőség társadalmi megvalósításának gondolata volt. Egyenlőséget akartak társadalmi téren minden vonatkozásban: a jog és emberi szabadságjogok terén. Főleg a törvény előtti egyenlőség az, amit nagyon kihangsúlyoznak és amiért állandóan küzdenek. Ide tartozik az is, hogy küzdenek a szavazati jog kiterjesztéséért is.

Itt most nem térhetünk ki az eszmények részletes kifejtésére. Csúpan annyit jegyünk meg: a szervezkedés, amely az 1892-es években kezdődött, 1894-re megerősö-

dött. És ez nem utolsó sorban Szántó Kovács János érdeme volt. Ő képviselte ugyanis a mozgalmon belül a megnevelkedő politikát; azt az elképzelést, hogy a fennálló társadalmi rendet meg kell semmisíteni. — forradalom útján is. Ezért a politikai célkitűzésért támogatta a forradalmi népi vezetőjét, Szántó Kovácsot. Köztudomású az is, hogy a mozgalom 1894. április 22-én érte el a tetőpontját. Ekkor történt, hogy Szántó Kovács letartóztatásakor a felkelt szegényparasztság és napszámosok ostrom alá vették a városházát, melyet csak a huszárszázad vértanú támadása tudott megmenteni az elfoglalástól. Az összeütközésnek egy hősi halottja és igen sok súlyos sebesültje lett.

Az uralkodó osztály még Szegedről is hozatott katonaságot, a „rend fenntartására”. Így akarta a munkásságot megfélemlíteni. De ezen túlmenően: nagy bírósági tárgyaláson akarta megmutatni erejét és akarta elejét venni a többi hasonló megmozdulásnak. A per tárgyalása 1895. márciusában zajlott le. Százhuszonhárom vádlott állt a bíróság előtt. A legtöbb szegényparaszt, napszámos, kubikos, iparos; valamint hét nő és több ifjú vádlott. A bírósági „tárgyalás” azonban nem hozta meg a kívánt eredményt. Szántó Kovácsék igen öntudatosan viselkedtek és a vádlónak minden rágalmat megcáfolták. És ha elképzeléseiket nem is tudták pontosan körülhatárolni és nem tudták azt megmondani, hogy milyen a jövő helyes társadalmi, mégis tudták azt, hogy az ő oldalukon van az igazság. Tudták azt, hogy a jövő őket fogja igazolni és az ő elképzeléseiket valósítja meg. Ezért mondhatta el a bírósági tárgyaláson Szántó Kovács híressé vált hasonlatát a diófáról: *„Ha egy öreg ember kimegy a szőlőbe, s az úton talál egy diót, felveszi és valahol elülteti, jól tudja, hogy ő annak a gyümölcsét nem fogja élvezni, hanem a jövő nemzedék. Ugy vagyok én is, tudom, hogy azt, amiért küzdök, én nem fogom elérni, de egy fiatalkorok elültetni, amely a jövőnek hajtja a gyümölcsöt.”*

Az a diófa, amelyet Szántó Kovács János és hű fegyvertársai elültettek, ma már megerősödött és dús gyümölcsöket hoz. Szocializmus építő népünk egymásután valósítja meg a Magyar Dolgozók Pártja vezetésével azokat a célokat, amelyekért Szántó Kovácsék harcoltak.

Ezért érdemes felidézni az ő emléküket, mert ezekből további erőt tudunk meríteni nagy célunk: a szocializmus megvalósítására.

Bíró József

„Irodalmi törvényszék” Szegeden

A Magyar Írók Szövetsége szegedi csoportja, a Városi Tanács népművelési osztálya és a „Délmagyarország” szerkesztősége elhatározta, hogy megteremtse az irodalmi vitának Szegeden eddig nem ismert formáját, az „Irodalmi törvényszék”et. Az „Irodalmi törvényszék” a Tiszatáj 1954. évi 1. számát vitatja meg.

Az „Irodalmi törvényszék” április 27-én, kedden este 7 órai kez-

dettel ül össze a Közkalkalmazottak Szakszervezetének kultúrotthonában.

A vitácson felszólal Halász Előd egyetemi tanár, Madácsy László főiskolai docens, Pósa Péter egyetemi adjunktus, Szekeres László egyetemi tanársegéd, Dér Endre, az Írócsoporthatárá, Somfai László, a Tiszatáj szerkesztője.

Érdeklődőket szívesen látnak.

Szovjet fiziológus előadása a bőrgyógyászati klinika tantermében

Makarcsev szovjet fiziológus és élelméztudományi kutató 22-én, ma délután 6 órakor a bőrgyógyászati klinika tantermében „Kéreg-

eredetű kísérletes hypertonia” címmel előadást tart.

Érdeklődőket szívesen lát az Orvostudományi Egyetem.

Olvasóankétot tart a „Belkereskedelem” szerkesztősége Szegeden

Pénteken, április 23-án este fél 7 órakor a szegedi kereskedelmi dolgozók részére olvasóankétot tart a „Belkereskedelem” című lap szerkesztősége a Kereskedelmi és Pénzügyi Dolgozók Szakszervezetének kultúrotthonában a Tolbuchin-sugár-

úton. Az ankét előadója Szász Endre elvtárs, a „Belkereskedelem” szerkesztőbizottságának tagja, a Vitelezeti Kószó Károly elvtárs, a Bel- és Külkereskedelmi Minisztérium munkügyi osztályának vezetője.

Irodalmi est Shakespeare születésének 390. évfordulója alkalmából

A Társadalom és Természettudományi Ismeretterjesztő Társulat Csongrád megyei szervezete holnap, 23-án, péntek este 6 órai kezdettel irodalmi estet rendez a nagy angol drámaíró, Shakespeare születésének 390. évfordulója alkalmából. Az irodalmi est előadója a Shakespeare-kérdés országosan is-

mert szakértője, Pósa Péter egyetemi adjunktus. Az előadásban Shakespeare-drámák (Hamlet és a Szentivánéji álom) tolmácsolásával közreműködnek: Kovács János és Pap Teri a szegedi Nemzeti Színház művészei. Az irodalmi estet a Központi Egyetem dísztermében rendezik meg.

A fémgyűjtés hírei

Értékelve a fémgyűjtés eddigi eredményeit, megállapítható, hogy a sok szép eredmény mellett ország-szerte elmaradtunk a fémgyűjtő terv teljesítésében. Vonatkozik ez különösen Csongrád megyére, amely a tizedik helyen áll a megyék közötti versenyben — a legutóbbi fémgyűjtő hónapban a második helyen végzett. Szeged város tervének eddig csak 30 százalékát teljesítette vashulladékokban és 36 százalékát színes fémekben.

Miniszeri rendelet kötelezte a vállalatokat, hogy április 20-ig tartassák meg a fémhulladékkal kapcsolatos üzemtakarítást. Szegeden ennek ellenére több olyan üzem van, amely eddig nem teljesítette a tervben vállalt kötelezettségét és nem adott be egy kiló fémhulladékot sem. Ilyen vállalatok a Csongrád megyei Borforgalmi, a DEMA Cipőgyár, a Szegedi Ruhagyár, a Szegedi Erdőgazdaság, a Sertéshizlalda és még több más üzem. A szegedkörnyéki gépalomások közül a morárhalmi, a pusztamérgesi, a deszki gépalomások nem adtak be vas- és fémhulladékot, holott

feltétlenül van selejt fémanyagjuk, de nem törődnek a fémgyűjtéssel.

A fémgyűjtés terén további szép eredményeket értek el a Munkaerő-tartalékok Hivatala 600-as iskolájának tanulói. A Boszorkány-szigeten elcsúszott repülőgéproncok kiemelésén kívül vállalták, hogy azokban az üzemekben, ahol dolgoznak, külön vas- és fémgyűjtést rendeznek. A Szegedi Kenderfonógyár, a Délmagyarországi Áramszolgáltató Vállalat, az Újszegedi Kender-Lenszövő Vállalat MTH tanulói eddig 37 mázsa vasat és egy egy mázsa rezet gyűjtöttek össze.

A lelkes fiatalok a Szegedi Falemezgyárban majdnem 40 mázsa vashulladékot szedtek össze, amely a hatalmas telepen sok helyen a sárba taposva hevert.

A következő hetekben az üzemi, vállalati, közép- és általános iskolai DISZ-szervezetek vezetői szervezzék meg a fémgyűjtésben a fiatalságot, hogy város és megyénk lemaradását a vas- és fémgyűjtő hónap végéig — május 5-ig pótolják.

A TÁPÉI KOMPON

A NAP MEG megfürdött sugarait a vén Tisza vizében, de korongja egyre lejjebb ereszkedik az ég peremén. Itt az alkonyat. A tápéi kompon lejárádán prűszkölnek a lovak a szekerek előtt. Egy vén, kerekpű parasztember körülményesen pipára gyújt, s várja türelmesen, hogy oda, — a tulso partra — érkezzen a kompon, és ember, jószág átkeljen a vízen. Az öreg évek során megtanulta: ha az ember szerencsés, „elkapja” a kompot még itt, ha nem, akkor vár egy bő félórát, amíg visszaér. Ez ellen apellátja nincs.

De jön már visszafelé a kompon. Percek múltával a lejárádhoz ér és megmozdólnak a várakozók. A révész, vagy ahogy tréfásan egyik-másik ismerőse hívja: a vízi ember int egyet karjával. Ez a jeladás, s annyit tesz: tessék szaporán rájönni a kompra mindenkinck, aki Tápéra igyekszik.

NOGATJÁK A GAZDÁK a lovakat és jönnek a gyalogosok is. Mindenki fenn a kompon. Indulás. Fodrozva játszik a víz, lomhán halad a kompon, de annál pergőbb a szóbeszéd. Az egyik székér bakján két parasztember ül, mögöttük egy piros-pettyes fejkendő leány, a derékba tett szalmán kuporog. A két ölelen és körüli

parasztember a határban — Nem tréfálok én, szert az ember haszonra, ha módja van rá? — Hát akkor hagy hat. — Az okosságod, — gúnyolódik és magában előre ül, hogy most rajta kapja a lészt. Az kiveszi szájából a pipát és ez már azt jelenti nála, hogy belemelegedett a beszédbe.

— Akkor halljad. Volt egy kis hizom, te is tudod. Már most azt a jószágot még a múlt hónapban, márciusban elvittem a begyűjtőhelyre, tüstem az évi sertésbeadáson. Mivel hogy gyorsan teljesítettem a sertésbeadást, jutalomképpen három mázsával kevesebb a kukoricabeadáson.

AZ ÖREG MIHÁLY haragosan, szinte homlok közepére húzza bozontos szemöldökét, s jobb karjával legyint. Néhány szava vág, akár a borotva: — Aha... Ahhoz csak ugyan sok éss kellett! Régi komája nem jön in. dulaiba. Ráveti szemét Mihály barátjára és úgy csobog a szava, mint a kompon körül a víz: a beadás kötelesség. Jobb előbb, gyorsan tülni a sertésbeadáson is, mert jutalom jár érte. Ha az év vége felé viszed, nem kapsz ked-vezményt. Miért ne tegyen ram, Pünköszt — veti oda

— Jól mondod Mihály — felel bólogatva a zömök Illés és szeme a vízen. Kicsit hallgat, aztán beszél: — En már előre spóroltam magamnak három mázsa kukoricát, s ezzel is hízált majd egy disznó az ősszel. Illés hunyorogva nézi Mihály kunyáját, nem nagyon érti szavait. Csipkelődve mondja is: — Aztán, hogy spóroltál te három mázsa kukoricát, hiszen még odébb a ler-més? De tréfás kedvedben vagy hétköznap.

— Nem tréfálok én, szert az ember haszonra, ha módja van rá?

— Hát akkor hagy hat. — Az okosságod, — gúnyolódik és magában előre ül, hogy most rajta kapja a lészt. Az kiveszi szájából a pipát és ez már azt jelenti nála, hogy belemelegedett a beszédbe.

— Akkor halljad. Volt egy kis hizom, te is tudod. Már most azt a jószágot még a múlt hónapban, márciusban elvittem a begyűjtőhelyre, tüstem az évi sertésbeadáson. Mivel hogy gyorsan teljesítettem a sertésbeadást, jutalomképpen három mázsával kevesebb a kukoricabeadáson.

AZ ÖREG MIHÁLY haragosan, szinte homlok közepére húzza bozontos szemöldökét, s jobb karjával legyint. Néhány szava vág, akár a borotva: — Aha... Ahhoz csak ugyan sok éss kellett! Régi komája nem jön in. dulaiba. Ráveti szemét Mihály barátjára és úgy csobog a szava, mint a kompon körül a víz: a beadás kötelesség. Jobb előbb, gyorsan tülni a sertésbeadáson is, mert jutalom jár érte. Ha az év vége felé viszed, nem kapsz kedvezményt. Miért ne tegyen ram, Pünköszt — veti oda

— Jól mondod Mihály — felel bólogatva a zömök Illés és szeme a vízen. Kicsit hallgat, aztán beszél: — En már előre spóroltam magamnak három mázsa kukoricát, s ezzel is hízált majd egy disznó az ősszel. Illés hunyorogva nézi Mihály kunyáját, nem nagyon érti szavait. Csipkelődve mondja is: — Aztán, hogy spóroltál te három mázsa kukoricát, hiszen még odébb a ler-més? De tréfás kedvedben vagy hétköznap.

— Nem tréfálok én, szert az ember haszonra, ha módja van rá?

— Hát akkor hagy hat. — Az okosságod, — gúnyolódik és magában előre ül, hogy most rajta kapja a lészt. Az kiveszi szájából a pipát és ez már azt jelenti nála, hogy belemelegedett a beszédbe.

— Akkor halljad. Volt egy kis hizom, te is tudod. Már most azt a jószágot még a múlt hónapban, márciusban elvittem a begyűjtőhelyre, tüstem az évi sertésbeadáson. Mivel hogy gyorsan teljesítettem a sertésbeadást, jutalomképpen három mázsával kevesebb a kukoricabeadáson.

AZ ÖREG MIHÁLY haragosan, szinte homlok közepére húzza bozontos szemöldökét, s jobb karjával legyint. Néhány szava vág, akár a borotva: — Aha... Ahhoz csak ugyan sok éss kellett! Régi komája nem jön in. dulaiba. Ráveti szemét Mihály barátjára és úgy csobog a szava, mint a kompon körül a víz: a beadás kötelesség. Jobb előbb, gyorsan tülni a sertésbeadáson is, mert jutalom jár érte. Ha az év vége felé viszed, nem kapsz kedvezményt. Miért ne tegyen ram, Pünköszt — veti oda

— Jól mondod Mihály — felel bólogatva a zömök Illés és szeme a vízen. Kicsit hallgat, aztán beszél: — En már előre spóroltam magamnak három mázsa kukoricát, s ezzel is hízált majd egy disznó az ősszel. Illés hunyorogva nézi Mihály kunyáját, nem nagyon érti szavait. Csipkelődve mondja is: — Aztán, hogy spóroltál te három mázsa kukoricát, hiszen még odébb a ler-més? De tréfás kedvedben vagy hétköznap.

— Nem tréfálok én, szert az ember haszonra, ha módja van rá?

— Hát akkor hagy hat. — Az okosságod, — gúnyolódik és magában előre ül, hogy most rajta kapja a lészt. Az kiveszi szájából a pipát és ez már azt jelenti nála, hogy belemelegedett a beszédbe.

— Akkor halljad. Volt egy kis hizom, te is tudod. Már most azt a jószágot még a múlt hónapban, márciusban elvittem a begyűjtőhelyre, tüstem az évi sertésbeadáson. Mivel hogy gyorsan teljesítettem a sertésbeadást, jutalomképpen három mázsával kevesebb a kukoricabeadáson.

AZ ÖREG MIHÁLY haragosan, szinte homlok közepére húzza bozontos szemöldökét, s jobb karjával legyint. Néhány szava vág, akár a borotva: — Aha... Ahhoz csak ugyan sok éss kellett! Régi komája nem jön in. dulaiba. Ráveti szemét Mihály barátjára és úgy csobog a szava, mint a kompon körül a víz: a beadás kötelesség. Jobb előbb, gyorsan tülni a sertésbeadáson is, mert jutalom jár érte. Ha az év vége felé viszed, nem kapsz kedvezményt. Miért ne tegyen ram, Pünköszt — veti oda

— Jól mondod Mihály — felel bólogatva a zömök Illés és szeme a vízen. Kicsit hallgat, aztán beszél: — En már előre spóroltam magamnak három mázsa kukoricát, s ezzel is hízált majd egy disznó az ősszel. Illés hunyorogva nézi Mihály kunyáját, nem nagyon érti szavait. Csipkelődve mondja is: — Aztán, hogy spóroltál te három mázsa kukoricát, hiszen még odébb a ler-més? De tréfás kedvedben vagy hétköznap.